

Μικρή εισαγωγή

«Η επιστημονικότητα ως τέτοια, δεν είναι ποτέ εκ των προτέρων εγγύηση για την αλήθεια, και μάλιστα σε μια κατάσταση όπου η αλήθεια μιλάει τόσο πολύ ενάντια στα δεδομένα και κρύβεται πίσω από τα δεδομένα, όπως κάνει σήμερα.»

X. Μαρκούζε

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί την αποτίμηση που κάναμε ως ομάδα βιβλιοθήκης στην κατάληψη κτήματος Πραποπούλου σε σχέση με τις εκδηλώσεις που αφορούσαν την παρουσίαση της μπροσούρας με τίτλο *Προς μια ανθρωπολογία της ανοσολογίας – Το σώμα ως έθνος-κράτος* (μετάφραση του κειμένου της Emily Martin και μια εισαγωγή που επεξεργαστήκαμε και καταθέσαμε συλλογικά).

Μια πρόχειρη χρονολογική γενεαλογία της ομάδας βιβλιοθήκης της κατάληψης κτήματος Πραποπούλου θα περιλάμβανε τρεις περιόδους. Η τελευταία περίοδος ξεκινάει τον Ιούνιο του 2016 όταν δύο σύντροφοι από δύο ομάδες που δραστηριοποιούνταν στο χώρο της κατάληψης αποφασίζουν να ξανα-ασχοληθούν με τη δανειστική βιβλιοθήκη της κατάληψης καθώς και να στήσουν ένα κινηματικό βιβλιοπωλείο. Επίσημη έναρξη –με την έννοια της παραγωγής λόγου και μιας σταθερής εβδομαδιαίας συνέλευσης– θα είναι ο Νοέμβριος του 2016, όταν και θα γραφτεί το *αυτοπαρουσιαστικό κείμενο της ομάδας βιβλιοθήκης*. Η αντίληψη που είχε για τον εαυτό της ήταν πως συνιστούσε μια υποδομή της κατάληψης έχοντας ως αφετηρία –και υπερασπιζόμενη– τις πολιτικές θέσεις της *κατάληψης κτήματος Πραποπούλου*¹ (όντας από κοινού βιβλιοθήκη και βιβλιοπωλείο): τα έντυπα θεωρούνταν κινηματικά εργαλεία· ο λόγος γινόταν αντιληπτός ως δράση· η διάθεσή της ήταν αφενός να εμπλουτίσει τις αναλύσεις των ομάδων που συμμετείχαν στην κατάληψη αφετέρου να λειτουργήσει ως ένας χώρος επαφής με τα νεοεισερχόμενα άτομα. Τέλος, έφρινε πως υπάρχει ένας πλούτος ανταγωνιστικών ιδεών που διακινείται οι οποίες πρέπει να σταθεροποιηθούν ως σημεία κουβέντας και κριτικής σε συγκεκριμένα επίδικα –βάζοντας ως στόχο την όξυνση των κοινωνικών-πολιτικών ανταγωνισμών και των σκεπτικών που συνοδεύουν τους τελευταίους. Οι πρώτες κουβέντες μας είχαν ως περιεχόμενο τον αντιτσιγγανισμό (ο οποίος εκφράζεται σταθερά εναντίον των Ρομά που κατοικούν στον καταυλισμό του Νομισματοκοπείου, μιας περιοχής στα σύνορα Χαλανδρίου-Χολαργού-Αγίας Παρασκευής) χωρίς να καταλήξουν σε κάποιο έντυπο, ενώ στη συνέχεια θα στραφούν σε συζητήσεις γύρω από το λεγόμενο μακεδονικό ζήτημα. Στην πορεία των συζητήσεων αποτυπώθηκαν κάποιες επιπλέον συμφωνίες: αρχικά, η αναγκαιότητα κριτικής συγκεκριμένα στο ελληνικό έθνος· η διάθεση να παίρνουμε θέση για τα όποια ζητήματα μας απασχολούν μέσα από έντυπο λόγο (aka μικρές μπροσούρες). Σε πρακτικό επίπεδο, προχωρήσαμε στο σκανάρισμα μιας μπροσούρας που επιδιώκαμε να ανατυπώσουμε με δική μας εισαγωγή, με τίτλο *Ελληνικός εθνικισμός, μακεδονικό ζήτημα – η ιδεολογική χρήση της ιστορίας*.

¹ Βλ. *Θέσεις πολιτικής και διαχειριστικής συνέλευσης Κατάληψης Κτήματος Πραποπούλου (Ποιες/οι είμαστε, Οριζοντιότητα, Αντιφασισμός, Αντισεξισμός, Αντιεμπρομηματοποίηση)*, 09.2016. Μπορεί να βρεθεί στο: <https://praposquat.espiivblogs.net/files/2016/09/theseis-web.pdf>.

Το Μάιο του 2017, προέκυψε η ιδέα να γίνει μια εκδήλωση για την εξέγερση στην Αλβανία το 1997. Η διαπίστωση πως η τότε εξέγερση ήταν ένα ζήτημα θαμμένο στην κινηματική ελληνική μνήμη, η επικαιρότητα των διασυνοριακών σχέσεων της Ελλάδας με τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη, η επιδίωξή μας να υπενθυμίσουμε τον αντιαλβανικό ρατσισμό ως συγκροτητικό στοιχείο του ελληνικού έθνους-κράτους καθώς και η συντροφική μας σχέση με μέλος της *Clandestina* μας ώθησαν στην πραγματοποίηση αυτής της εκδήλωσης – με τίτλο *Πυραμίδες, Εξέγερση, Μετανάστευση*. Αποτιμήσαμε τη συγκεκριμένη εκδήλωση ως επιτυχημένη λόγω του πλούτου των ζητημάτων που τέθηκαν, αλλά και της υλοποίησης της δυνατότητας να οργανώσουμε μια εκδήλωση που έδειξε να ενδιαφέρει τον κόσμο που προσήλθε.

Η εκδήλωση για την εξέγερση στην Αλβανία λειτούργησε ενισχυτικά προς ένα project που είχαμε βάλει σε λειτουργία από το Μάρτη του 2017. Το project αυτό κινείτο προς την κατεύθυνση της σύνδεσης της δραστηριότητας της ομάδας με τις κρυμμένες και φυσικοποιημένες, δηλαδή τις μη ορατές, σχέσεις εξουσίας. Στα πλαίσια της αναζήτησης κειμένων που να φωτίζουν και να κριτικάρουν μορφές και τρόπους φυσικοποίησης πέσαμε πάνω στο κείμενο της Emily Martin, *Toward an anthropology of immunology: the body as nation state*. Αποφασίσαμε να το ξαναμεταφράσουμε, να γράψουμε μια δική μας εισαγωγή και να το εκδώσουμε.² Το σκεπτικό αναφορικά με τη μετάφραση, το γράψιμο εισαγωγής, την έκδοση της μπροσούρας *Προς μια ανθρωπολογία της ανοσολογίας – το σώμα ως έθνος κράτος* κινήθηκε σε δύο άξονες. Ο πρώτος αφορούσε την ίδια την ομάδα βιβλιοθήκης: συνοπτικά, αποσκοπούσε στο να συζητήσουμε ένα ζήτημα που μας ενδιέφερε, αλλά και να αποτυπώσουμε με υλικό τρόπο τη δουλειά που είχαμε κάνει. Ο δεύτερος άξονας αφορούσε στο να έρθουμε σε επαφή με ομάδες, στέκια/καταλήψεις, κινηματικό κόσμο που μπορεί να ενδιαφερόταν για το ζήτημα της σύνδεσης επιστήμης-έθνους ώστε να ανοίξει ένα θέμα το οποίο κρίναμε πως δεν κουβεντιάζεται ούτε όσο ούτε όπως θέλαμε. Σημαίνοντα ρόλο σε σχέση με το δεύτερο άξονα έπαιξε η έκδοση του βιβλίου βιβλίου από το Αρχείο 71 και το Τεφλόν *Παθήσεις και Διαταραχές*, με πρόλογο της γυναικείας ομάδας *Μιγάδα*. Κι αυτό επειδή έθεσε τα ζητήματα του τι είναι η ιατρική σε σχέση με τις γυναίκες, με ποιους τρόπους προέκυψε η ιατρική γνώση και πρακτική, πως χρησιμοποιήθηκε από το κράτος των η.π.α. για να διαχωρίσει τις μαύρες από τις λευκές, πως τα κινήματα της εποχής αναπαρήγαγαν ρατσιστικές αντιλήψεις. Επιπλέον, με την έκδοση της μπροσούρας της Martin επιδιώξαμε να συνεχίσουμε το διάλογο (i) ανοίγοντας το ζήτημα της βιολογίας, (ii) εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο το περιεχόμενο της γνώσης ενσωματώνει τις σχέσεις εξουσίας που υπάρχουν την περίοδο που προκύπτει αυτή η γνώση και (iii) επιχειρώντας να επεκτείνουμε την ανάλυση της Martin αναφορικά με το έθνος κράτος, υποστηρίζοντας πως η κοινότητα έθνους-κράτους και σώματος εμφανίζεται και στην εσωτερική ομοιογένεια και τον εσωτερικό καταμερισμό εργασίας.³

---

² Γνωρίζαμε πως υπήρχε ήδη έκδοση του συγκεκριμένου κειμένου σε έναν συλλογικό τόμο με τίτλο *Βιοκοινωνικότητες* (Αθήνα: νήσος). Ωστόσο, αποφασίσαμε να τεστάrouμε τους εαυτούς μας επιχειρώντας να κάνουμε μια κινηματική δουλειά ολοκληρωμένη, αναλαμβάνοντας κάθε σκέλος της έκδοσης. Παρόλα αυτά, χωρίς την πολύτιμη συνεισφορά όσων συντροφ(ισ)ών μας βοήθησαν η έκδοση δεν θα είχε βρει το δρόμο της.

³ Για μια περισσότερο πλήρη εικόνα, βλ. Παράρτημα.

Όξυνση των πολιτικών περιεχομένων, υλικότητα των αντιλήψεων, αυτοαξιοποίηση, κινηματικός δημόσιος διάλογος, οικοδόμηση σχέσεων στη βάση κοινών περιεχομένων ή/και κοινών κατευθύνσεων: να μερικές κωδικές ονομασίες που παρέλασαν μέσα στα κεφάλια μας την περίοδο της έκδοσης της εν λόγω προσούρας. Χωρίς να ξεχνάμε, βεβαίως, το απότοκο όλων των παραπάνω. Η εξαρχής επιδίωξή μας να ‘κλείσει’ το ζήτημα με μια δημόσια αποτίμηση των εκδηλώσεων έδειχνε να αφουγκράζεται αυτό που θα συνέβαινε: οι κουβέντες μας για τη σχέση των ‘θετικών επιστημών’ με τον εθνικισμό εμπλουτίστηκαν, νέα ζητήματα τέθηκαν επί τάπητος, οικοδομήθηκε μια λιγότερο ή περισσότερο κοινή βάση αντιλήψεων. Η εστίαση των εισηγήσεων μας στις εκδηλώσεις (αλλά και στην εισαγωγή της προσούρας) ζούμαρε στους κυρίαρχους πόλους των σχέσεων εξουσίας και στη φυσικοποίησή τους χρησιμοποιώντας τρία εργαλεία: την ιστορικότητα, την ανάλυση του περιεχομένου των αναπαραστάσεων στις οποίες ασκούσαμε κριτική και την προτεραιότητα στα κυριαρχούμενα υποκείμενα. Τα εργαλεία αυτά προσπαθήσαμε να τα εφαρμόσουμε και στο ίδιο το κείμενο που μεταφράσαμε: εκκινώντας από γεγονός πως εκείνη ασκεί κριτική σε συγκεκριμένες αναπαραστάσεις του σώματος στην επιστήμη της ανοσολογίας οδηγηθήκαμε στο να συζητάμε και να καταθέτουμε τα όρια της κριτικής που μπορεί να ασκεί ένας/μια ακαδημαϊκός –τα οποία στην περίπτωση μας εμφανίστηκαν στην αναγκαιότητα που εξέφραζε η Μάρτιν για εναλλακτικές επιστημονικές αναπαραστάσεις του σώματος, παραβλέποντας τόσο το έθνος ως περιεχόμενο των κοινωνικών σχέσεων όσο και την επιστήμη ως οργανωμένη κρατικά παραγωγή γνώσης.

Μετά την τελευταία εκδήλωση παρουσίασης της Μάρτιν μπήκαμε σε έναν κύκλο συζητήσεων επαναπροσδιορισμού της ομάδας. Τα ζητήματα που μας απασχόλησαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου αναδύθηκαν μέσα από τις υψηλές απαιτήσεις της έκδοσης της Μάρτιν επικυρώνοντας την ανάγκη μας για μια αυτόνομη διαδικασία αυτοαξιοποίησης, σε στενή σύνδεση με αυτά που κάνουμε πολιτικά, με την αναγκαία απόσταση για να μπορούμε να σκεφτόμαστε πέρα από τη μηνιακή συγκυρία/επικαιρότητα. Το αριστερό κράτος του Σύριζα και η κυριαρχία των ποικίλων πατριωτικών ‘γραμμών’: το περιβάλλον των καταγγελιών ενάντια σε σεξιστικές επιθέσεις τόσο εντός του α/α χώρου όσο και η ανάδειξη της ευρύτερης σεξιστικής βίας: οι σχέσεις των ‘κινήματων ανθρώπων’ με την ακαδημαϊκή κοινότητα σε συνδυασμό με την τάση υποχώρησης δημιουργίας ομάδων βιβλιοθήκης τα τελευταία χρόνια: η ένταση του διαχωρισμού μεταξύ διανοητικής και χειρωνακτικής εργασίας και οι τρόποι με τους οποίους αυτός εμφανίζεται στο εσωτερικό του ανταγωνιστικού κινήματος: η συναρμολόγηση φύλου και κράτους ως ένα διαρκές διακύβευμα κριτικής: η επερώτηση σχετικά με τις σχέσεις εξουσίας που διαμορφώνουν τις συνθήκες ζωής μας. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν το ψηφιδωτό των συζητήσεών μας κρατώντας τόσο τη διάθεση να οξύνουμε τις αντιπαραθέσεις εντός των πολιτικών χώρων που κινούμαστε όσο και τα εργαλεία της ιστοριοποίησης, της προτεραιότητας των κυριαρχούμενων υποκειμένων, της ανάλυσης των περιεχομένων των λόγων (του κράτους, του κινήματος, των επιστημόνων). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο κρίναμε πως ένας απολογισμός των συζητήσεων γύρω από τη προσούρα της Μάρτιν –καθώς και η σχετική ανατροφοδότηση– είναι απαραίτητος προκειμένου να δούμε πως θα συνεχίσουμε.

Κλείνοντας το πρώτο μέρος της εισήγησής μας και επανερχόμενοι στα της προσούρας: έγιναν 7 εκδηλώσεις παρουσίασης της προσούρας: στην κατάληψη *Τεργίτα* (09.2017), στον

Ανοιχτό Κοινωνικό Χώρο Ιωαννίνων (10.2017), στην κατάληψη *Πραποπούλου* συνδιοργανωμένη με τη γυναικεία ομάδα *Μιγάδα* (11.2017), στον χώρο ραδιοεργασίας και ανατροπής *Θεράττης* (11.2017), στην κατάληψη *Φάμπρικα Υφανέτ* (12.2017), στην κατάληψη *Σινιάλο* (12.2017) και στον αυτοοργανωμένο χώρο αλληλεγγύης και ρήξης *Ρεσάλτο* (02.2018). Από τη μια μεριά η ανατύπωση της μπροσούρας τον Οκτώβρη του 2017, από την άλλη το γεγονός πως στην πλειονότητα των εκδηλώσεων συμμετείχε πολύς κόσμος στις συζητήσεις, αλλά και το ότι στις περισσότερες εκδηλώσεις που έγιναν υπήρχαν εισηγήσεις και από τις ομάδες που μας κάλεσαν, ήταν τα στοιχεία που μας έδειξαν ότι υπάρχει ενδιαφέρον να συζητηθεί ένα μεγάλο φάσμα ζητημάτων που ανοίγει η επικέντρωση στη σύνδεση έθνους-επιστήμης. Οι πέντε από τις επτά εκδηλώσεις ηχογραφήθηκαν, παρέχοντάς μας τη δυνατότητα να μπορούμε να επιστρέψουμε σ' αυτές για να απολογίσουμε όσα διαμείφθηκαν στην εκάστοτε συζήτηση. Έτσι λοιπόν, η διαδικασία που ακολουθήσαμε για τη σημερινή εισήγηση ήταν η εξής: πρώτα ακούσαμε τις εκδηλώσεις ξανά, βγάλαμε κεντρικούς άξονες για τις τοποθετήσεις, κατόπιν συζητήσαμε τους άξονες και καταλήξαμε σε ποιους απ' αυτούς θα εστιάσουμε. Στο δεύτερο μέρος (που θα ακολουθήσει) θα αναφερθούμε σε κάποια από τα πολιτικά συμπεράσματα που καταλήξαμε καθώς και σε μερικά επιχειρήματα για τη χρησιμότητα της συνέχισης της κουβέντας αυτής.

Μια απόπειρα απολογισμού

Επιχειρούμε να κάνουμε την αποτίμηση της έκδοσης της E.Martin, αφενός γιατί αποτέλεσε σημαντικό γεγονός και παρακαταθήκη για την ομάδα, αφετέρου γιατί πιστεύουμε ότι η έκδοση αυτή έγινε η αφορμή να αναδυθούν οι απόψεις των κινηματικών υποκειμένων για την επιστήμη, το έθνος-κράτος και τη φύση. Συνεχίζουμε να εκτιμούμε ότι στο ελληνικό συγκείμενο υπάρχει έλλειψη κινηματικής κριτικής απέναντι στην επιστήμη (πέραν κάποιων λίγων εξαιρέσεων) και κατά συνέπεια απέναντι και στο έθνος. Στην μπροσούρα για την “*ανθρωπολογία της ανοσολογίας*”, επιλέξαμε να ασκήσουμε κριτική στο κομμάτι των λεγόμενων “*hard sciences*” γιατί πιστεύουμε πως η κυρίαρχη κριτική που γίνεται από το κίνημα αφορά κυρίως την κριτική της ιστορίας, της ψυχολογίας και της πολιτικής επιστήμης (τα λεγόμενα “*soft sciences*”). Επιπλέον θεωρούμε πως αποτελούν το κυρίαρχο κομμάτι των επιστημών, καθώς μέσα από τις πολλαπλές φυσικοποιήσεις που αναπαράγει, καταφέρει να συντηρεί την περιχαρακωμένη αυτάρκεια του, και να συντηρεί την εγκυρότητα τους από αυτό που εξηγεί. Φτάσαμε να αναγνωρίζουμε πως δεν είναι εύκολο να εξάγεις συλλογική άποψη για την επιστήμη και πως η κρίση μας και η οπτική μας δεν μένει ανεπηρέαστη από τα ειδικά επιστημονικά/γνωστικά πεδία και τους ρόλους του καθενός και της καθεμιάς από εμάς. Η επιτυχής κατασκευή μέσα από τις συζητήσεις της ομάδας του κοινού θεμελίου κριτικής στην επιστήμη και στο έθνος ήταν ένα στοιχείο το οποίο θέλαμε να κερδίσουμε αν και στην πλειονότητα των εκδηλώσεων παρουσίασης της μπροσούρας, η συσχέτιση των δύο εννοιών δεν φάνηκε να προβληματίζει και να απασχολεί το κοινό.

Με την παρούσα εισήγηση, θα προσπαθήσουμε να επαναφέρουμε την συζήτηση αυτή, έχοντας την πεποίθηση πως η Μάρτιν μπορεί να αποτελέσει μια στοιχειώδη κινηματική εκκίνηση για μια κριτική στην επιστήμη. Το εργαλείο της ανάλυσης λόγου και της χρήσης της ιστορικότητας αγκαλιάστηκε στις συζητήσεις. Έγινε ανάλυση και συζήτηση γύρω από τις ιστορικές συνθήκες ανάπτυξης και εξέλιξης της επιστήμης, για τους τρόπους οργάνωσης της

γνώσης μέσα από ιδρύματα και πανεπιστήμια και την παραγωγή της αλήθειας στη βάση του ορθού Λόγου μέσα στους αιώνες. Παρακάτω θα αναφερθούμε συνοπτικά στο μεγαλύτερο μέρος των απόψεων που ακούστηκαν και που εμείς πιστεύουμε ότι αποτελούν ενδεικτικές και διαχρονικές αντιλήψεις των υποκειμένων που τοποθετούν τον εαυτό τους στον α/α/α χώρο.

Τα εμπόδια που ανέκυψαν

Όσες και όσοι συμμετείχαμε στις κουβέντες που έλαβαν χώρα με αφορμή την εκδήλωση της Μάρτιν, γίναμε μάρτυρες μια διάχυτης αντίληψης περί ύπαρξης αξεπέραστων εμποδίων που προκύπτουν στην πορεία κριτικής στην επιστήμη. Ένας προβληματισμός που ερχόταν συνεχώς στο επίκεντρο ήταν **η γλώσσα**, η οποία αποτελεί εμπόδιο στην άσκηση κριτικής από τη μεριά του μη εξειδικευμένου «ελλειμματικού» κοινού προς την επιστήμη. Αξιωνοντας τη θέση πως η κατανόηση των λέξεων προϋποθέτει το κοινό βίωμα, ο ασθενής βρίσκεται μόνιμα σε άνιση σχέση με το γιατρό. Πολύ χαρακτηριστικά ήταν τα παραδείγματα που τέθηκαν και αφορούσαν το καθημερινό βιωματικό επίπεδο, όπως οι επισκέψεις σε γιατρούς. Εδώ θίχτηκε ο εξειδικευμένος λόγος των γιατρών για τα σώματα των ασθενών, ο οποίος εκφέρεται με γλώσσα στριφνή και δυσνόητη καθιστώντας τα άτομα έρμια στην αφήγηση της ασθένειάς τους, αλλά και αμέτοχα στη βούληση του εκάστοτε *ειδικού*. Έτσι ανέκυπτε το ζήτημα του υποκειμένου που κατέχει την γνώση (που γνωρίζει) και αυτού που παθητικά τη δέχεται (υπό-κειται στη γνώση). Από την άλλη, άτομα τα οποία τοποθετήθηκαν στις εκδηλώσεις και (όπως τα ίδια δήλωσαν) βρίσκονταν σε ευθεία σύνδεση με τις επιστήμες υγείας, υποστήριξαν (πέρα ελάχιστων εξαιρέσεων) πως πρόκειται για μια απαραίτητη ορολογία, μια συντομογραφία για εύκολο χειρισμό δύσκολων ζητημάτων. Ειπώθηκε πως υπάρχει αδυναμία να περιγραφούν οι εξειδικευμένες έννοιες με οποιονδήποτε άλλο τρόπο και συνεπώς αγκαλιάζουν το συγκεκριμένο σύστημα περιγραφής και απόδοσης. Ένας άλλος ενδιαφέρων προβληματισμός που ανέκυψε ήταν το ερώτημα: τί θα γινόταν αν αλλάζαμε τις **αναπαραστάσεις** της τρέχουσας επιστήμης και τις αντικαθιστούσαμε με άλλες ή αν ακόμα τις αποκόπταμε τελείως από την επιστημονική θεωρία. Τότε θα είχαμε μια απτή, αυθεντική και αδιαμεσολάβητη αλήθεια;

Θεωρούμε πως οι παραπάνω θέσεις αποτελούν ενδεικτικές αντιλήψεις για το τι συνιστά επιστήμη και ποιες οι χρήσεις της. Για να συγκροτήσεις μια θεωρία χρειάζεται αναπαραστάσεις. Η πεποίθηση ότι η αντικατάσταση ή απόρριψη των αναπαραστάσεων από τη θεωρία, δύναται να οδηγήσει στην αποκάλυψη μιας και μοναδικής αλήθειας, μιας αντικειμενικής ανθρώπινης «φύσης», αξιώνει τη θέση εκείνη που αναγνωρίζει την ύπαρξη μιας αντικειμενικής πραγματικότητας και αληθινής γνώσης. Η αλλαγή κάποιων πτυχών της βιολογίας σε γνωστικό επίπεδο, δεν αρκεί για να αλλάξουν τα περιεχόμενα των κοινωνικών αναπαραστάσεων που εμπεριέχονται στις σχέσεις εξουσίας. Τα επιστημονικά επιτεύγματα συνεισφέρουν στην πρόοδο και στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας, όχι όμως και στην αποδόμηση των υπόρρητων σχέσεων εξουσίας που εδράζονται στην καθημερινότητα μας. Ούτε βέβαια στοχεύουν στην ανατροπή του υπάρχοντος με ριζοσπαστικούς όρους που θα γειώνονται σε πρακτικό επίπεδο. Με άλλα λόγια δεν πιστεύουμε πως η επιστήμη μπορεί να παράξει μια ριζοσπαστική ανατροπή.

Γενική παραδοχή στις συζητήσεις μας αποτέλεσε το φαινόμενο της μαζικής *στροφής προς την ακαδημία*. Ειδικότερα της ανάπτυξης των λεγόμενων ανθρωπιστικών επιστημών και της μεγάλης εισαγωγής σε αυτές ατόμων που τοποθετούνται εντός του αντιεξουσιαστικού ανταγωνιστικού χώρου. Μέσα από τις κουβέντες εκπορεύθηκε το συμπέρασμα πως αυτή η στροφή προς την ακαδημία, μπορεί να αναγνωστεί ως μια μορφή ματαιώσης από τα κινήματα υποκείμενα και τις ήττες των κοινωνικών τους αγώνων. Τα παραπάνω οδήγησαν τα άτομα να συγκρατήσουν τον ψυχισμό τους μέσα στην ακαδημία. Άλλη άποψη λέει πως τα τελευταία 25+ χρόνια, έχει δημιουργηθεί ένα μεγάλο σώμα ελλήνων/ίδων που έχει φοιτήσει στα πανεπιστήμια. Μεγάλη μερίδα αυτού του εισακτέου κύματος αποτελούν και τα κινήματα υποκείμενα. Είναι θολό το τοπίο αποσαφήνισης στο κατά πόσον αυτά τα άτομα αυτοπροσδιορίζονται ως αντιεξουσιαστές, ενώ παράλληλα έχουν τρομερή πίστη στις θεωρίες του επιστημονικού αντικειμένου τους. Είναι γεγονός πως τα κοινωνικά κινήματα, οι κοινωνικές μας σχέσεις στο εσωτερικό τους, καθώς και οι αντιστάσεις που εκφράστηκαν μέσα από τους συλλογικούς τρόπους οργάνωσης, ξεκίνησαν να τίθενται στο επίκεντρο των ακαδημαϊκών ενασχολήσεων και ερευνών. Και εδώ εμφανίστηκε ένα ακόμα εμπόδιο στην άσκηση της κριτικής που αναφέρθηκε και αυτό δεν είναι άλλο από τον *αφομοιωτικό χαρακτήρα* που φέρεται να έχει επιδείξει το πανεπιστήμιο σαν θεσμός.

Η διερώτηση για το κατά πόσον η ακαδημία των επιστημών, έχει την ικανότητα να εγκολπώνει στο εσωτερικό της κοινωνικούς αγώνες και στη συνέχεια να τους χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη για έρευνα, παρατήρηση και ανάλυση με σκοπό την καλύτερη κατανόηση, έλεγχο, αφομοίωση και άρα καταστολή της διαφοράς και της αλλαγής από το κράτος, ανέκυψε μοιραία στις συζητήσεις μας για το πανεπιστήμιο και τη σχέση του με το κίνημα. Είναι γεγονός πως στο όνομα της αναδιάρθρωσης του κεφαλαίου ενσωματώνονται και αφομοιώνονται οι αγώνες και οι διεκδικήσεις προγενέστερων κινήματων. Μια άλλη διάσταση του αφομοιωτικού χαρακτήρα της επιστήμης που αναφέρθηκε, αφορά τα παραδείγματα ιδιοποίησης συλλογικών πρακτικών που εντοπίζονται κυρίως στον προ-νεωτερικό κόσμο και οι οποίες κατέληξαν να περιχαρακωθούν και να σφετεριστούν από την επιστήμη. Το θέμα όμως είναι τι ήταν αυτό που κλάπηκε και γιατί επιλέχθηκε ανάμεσα σε τόσα άλλα; Το επιχείρημα αυτό παρουσίασε το πώς ο νεοαναδυόμενος επιστημονικός λόγος ιδιοποιήθηκε και οργάνωσε τις συλλογικές εμπειρικές γνώσεις των γυναικών για τον τοκετό, την αντισύλληψη και τις αμβλώσεις κ.ο.κ. Η ανερχόμενη γυναικολογία εγκαθιδρύθηκε ως ο μοναδικός ειδικός του γυναικείου σώματος.

Τα παραπάνω θα καταλήξουν στην διερώτηση του αν και με ποιο τρόπο είμαστε σε θέση να επαναπροσδιορίσουμε εμείς το πεδίο της επιστήμης, αν η σχέση με το κράτος είναι δεδομένη αλλά και αν μπορεί να επενδυθεί με άλλο νόημα και πως εν κατακλείδι άλλο γνώση και άλλο χρήση της επιστήμης. Για μας η επικέντρωση στις χρήσεις και όχι στο περιεχόμενο της γνώσης, στο τι είναι αυτό που παράγεται και τελικά ποιον εξυπηρετεί, το μόνο που καταφέρει είναι να φετιχοποιεί το προϊόν της επιστήμης, να την προσεγγίζει ως ουδέτερη και να χάνει από το πεδίο της κριτικής την αποτελεσματικότητα και την ταχύτητα της παραγωγής των λόγων της επιστήμης.

Οι εν λόγω απόψεις περί εμποδίων έρχονται αντιμέτωπες με το πολυσύνθετο βάρος της ιστορίας των κοινωνικών αγώνων που πολλές φορές αγνοούμε ή παραλείπουμε εσκεμμένα.

Είναι γεγονός, πως όσο δεν διαθέτουμε άλλη δυνατότητα πρόσβασης στο κόσμο πέρα από τις επιστημονικές θεωρίες, δεν είμαστε σε θέση να εκτιμήσουμε την επάρκεια των περιγραφών που αυτές συνιστούν. Οι περισσότερες κινηματικές τοποθετήσεις μαρτυρούν την υψηλή υπόληψη που χάρει η επιστήμη ως ένας περιχαρακωμένος και αυτάρκης κόσμος γνώσης και η αίσθηση της έλλειψης κριτικής σε αυτή διαπερνά σταθερά όλες τις συζητήσεις των εκδηλώσεων της Μάρτιν. Η κριτική απέναντι στην επιστήμη είναι ένα πεδίο συζήτησης που δεν ανακινείται και δεν ανοίγει και αυτό ακριβώς φιλοδοξούσαμε να καταφέρουμε. Οφείλουμε να πούμε πως δεν έλειψαν οι φορές όπου τοποθετήσεις από τη μεριά του κοινού (φερόμενων ως επιστημόνων) μας έκανα να δούμε πως υπάρχει μια αντίληψη που νοεί τις επιστήμες ως κάτι το α priori θετικό και αυτό γιατί φαίνεται να μας εγγυάται την ασφάλεια της αναγωγής των πάντων στην ανθρώπινη “φύση”.

Προτείνουμε λοιπόν, να πάρουμε ως αντιπαράδειγμα κοινωνικούς αγώνες οι οποίοι χάνονται μέσα στην ιστορία, χάριν των οποίων ασκήθηκε κριτική σε πτυχές της επιστήμης, μέσα από την πολιτικοποίηση τους βιώματος. Τα περιθωριοποιημένα κομμάτια του πληθυσμού δεν χρειάστηκε να έχουν σπουδάσει βιολογία ή γενετική για να ασκήσουν κριτική στον έλεγχο που τους ασκήθηκε. Οι αγώνες των γυναικείων κινημάτων για τις αμβλώσεις, οι αγώνες των lgbtq για ισότητα και ορατότητα, τα κινήματα των μαύρων στην Αμερική για την φυλετική αδικία, και άλλα παραδείγματα κινήματων τα οποία συσπειρώθηκαν ενάντια στους νόμους της πραγματικότητας. Οι συλλογικές επεξεργασίες και τα πολιτικά προτάγματα πρέπει να γίνουν εργαλεία. Τα βιώματα μας φέρνουν αντιμέτωπους/ες με ζητήματα που έως τότε, δεν είχαμε σκεφτεί. Τόσο το βίωμα λοιπόν όσο και η πολιτική δράση, είναι ένα εξίσου ισχυρό εργαλείο με την επιστημονική γνώση. Η κριτική στην επιστήμη είναι έμπρακτη και δεν δύναται να εκκινεί από θέσεις θεμελιωμένες εντός των κόλπων της επιστήμης. Το βίωμα που κάνει κριτική στην επιστήμη δεν μιλάει την γλώσσα της, άρα ούτε εμείς υποχρεούμαστε να γνωρίζουμε και να μιλάμε την γλώσσα της επιστήμης για να της κάνουμε κριτική. Η κριτική αυτή, πρέπει να γειωθεί με έναν λόγο συγκεκριμένο για τα σώματα μας και όχι αφαιρετικό ή αφηρημένο. Διότι μόνο έτσι θα καταστεί δυνατό να μιλήσουμε ανοιχτά και να βάλουμε μπροστά τις ανάγκες μας, τις επιθυμίες μας, τις αντιφάσεις, τους αποκλεισμούς, τα ίδια μας τα σώματα, ορατοποιώντας τη μηχανική της φυσικοποίησης των περιορισμών και των καταπίεσεων. Επομένως αναγνωρίζουμε την ανάγκη να οριστεί το έδαφος πάνω στο οποίο θα διεξαχθεί η συζήτηση για την επιστήμη. Όπως ειπώθηκε και στις εκδηλώσεις, τα υποκείμενα δεν επενδύουν πολιτικά στην προβληματοποίηση του περιεχομένου των σπουδών τους καθώς το περισσότερο βάρος δίνεται σε δράσεις ενάντια στη διοικητική του υπόσταση, στη διεκδίκηση καλύτερης ποιότητας σπουδών και στα ζητήματα της πολιτικής επικαιρότητας. Θεωρούμε λοιπόν πως πρέπει να δοθεί σημασία στην ανάδειξη των βασικών προϋποθέσεων δημιουργίας ενός τέτοιου εδάφους. Το γόνιμο έδαφος κριτικής, δεν μπορεί να είναι άλλο από αυτό της κριτικής στην ουσιοκρατία, την κριτική στην έννοια της φύσης, στην έννοια της αλλοτρίωσης και την ανάδειξη του χαρακτήρα των κοινωνικών συγκρούσεων. Εμείς από την άλλη πιστεύουμε ότι η εγκυρότητα των θεωριών μας, πρέπει να παίρνει σάρκα και οστά μέσα από τους αγώνες μας. Και όπως πολύ εύστοχα διατύπωσε και η ομάδα βιβλιοθήκης της Φάμπρια Υφανέτ σε εισήγηση της με αφορμή την παρουσίαση της μπροσούρας της Μάρτιν, να καταφέρουμε να κοινωνικοποιήσουμε τη γνώση, να «απαλλοτριώσουμε» τα περιεχόμενα των επιστημονικών θεωριών που μιλάνε για εμάς χωρίς εμάς.

Σύνδεση επιστήμης με έθνος-κράτος

Έχουμε μιλήσει ήδη για το πώς η επιστήμη αποτελεί κατασκευή λόγων και πρακτικών που αναπαράγουν σε μεγάλο βαθμό και συγκαλυμμένα τις σύγχρονες κυρίαρχες σχέσεις, δομές καταπίεσης και ιεραρχίας. Καμία επιστήμη δεν συνιστά ουδέτερη περιγραφή της αλήθειας διότι δεν υπάρχει πολιτική ουδετερότητα στην παραγόμενη γνώση. Οι επιστημονικές θεωρίες συνιστούν ανθρώπινες κατασκευές που υπόκεινται σε ριζικές αλλαγές μέσα στην ιστορία. Μέσα από την επεξεργασία των προβληματισμών που τέθηκαν στις παρουσιάσεις της Μάρτιν αναδύθηκε το τρίπτυχο επιστήμη-φύση-έθνος. Αξιολογώντας τις συνδέσεις μεταξύ των τριών αυτών εννοιών καταλήξαμε στο ότι αφενός παρέχουν στο μεταξύ τους εγκυρότητα η μια στην άλλη (δηλαδή το κράτος παρέχει εγκυρότητα στη φύση και συνεπαγωγικά η φύση παρέχει εγκυρότητα στο έθνος), ενώ παράλληλα παρουσιάζουν διαχρονικό και αντικειμενικό χαρακτήρα. Η βιολογία μας υποδεικνύει το δρόμο να γνωρίσουμε αυτά που είναι ανεξίτηλα εγγεγραμμένα στα σώματα μας και άρα στην ύπαρξη μας, για τα όρια μας, τις δυνατότητες μας και συνεπώς την «ανθρώπινη φύση» μας. Η επίκληση σε μια υποτιθέμενη αυθεντική φύση δεν εξηγεί τη φύση· αντίθετα νομιμοποιεί το κοινωνικο-πολιτικό σύστημα οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων, στα πλαίσια του οποίου η επίκληση σε αυτή θεωρείται *απαραίτητη, λογική ή ενκταία*. Είναι εύλογο λοιπόν, πως καθώς το έθνος-κράτος θεμελιώνεται στη φύση, οφείλει να επιβεβαιώνει τη φύση μέσα στους νόμους του.

Οι παραγόμενες γνώσεις συνέβαλαν λιγότερο ή περισσότερο στη χάραξη των κρατικών πολιτικών σχετικά με την διαχείριση της κοινωνίας πολιτών. Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκε στην συζήτηση της παρουσίας, η συστημική προσέγγιση του cost-efficiency στην υγεία. Μια θέση που περιέγραφε ανοιχτά το ζήτημα χάραξης δημοσιονομικών πολιτικών από το κράτος, που σκοπεύει να μειώνει το κόστος της πρόληψης και της θεραπείας και ταυτόχρονα να ανεβάζει το ποσοστό υγείων πολιτών. Δεν μπορούμε να μη δούμε ότι μια τέτοια προσέγγιση από-πολιτικοποιεί τις κοινωνικές ιεραρχίες στην πρόσβαση της υγείας, νομιμοποιεί τους εθνικούς-ταξικούς-κοινωνικούς διαχωρισμούς εντός του πληθυσμού, ενώ ενισχύει το νεωτερικό δόγμα της ατομικής πρόληψης της υγείας. Όπως διατυπώθηκε στον κύκλο συζήτησης για τις δημοσιονομικές πολιτικές, το σύγχρονο φιλελεύθερο μόντο της ιατρικής αποικρυσταλλώνεται στη φράση «*ο καθένας είναι ατομικά υπεύθυνος για την υγεία του*». Η στροφή και απόδοση της ευθύνης στο άτομο για την υγεία του είναι πραγματικότητα που καταλήγει -εκτός των άλλων- να εξαφανίζει το κοινωνικό πλαίσιο της ασθένειας.

Μια άλλη τοποθέτηση θα εισάγει μαρξιστικούς προβληματισμούς στη συζήτηση και θα κάνει κριτική στην εξής άποψη. Υπάρχει έντονα μια μερίδα ατόμων του αντιεξουσιαστικού χώρου, η οποία συμμερίζεται την άποψη ότι η Ελλάδα αποτελεί ένα καθυστερημένο αποικιοκρατούμενο κράτος-έρμαιο «ξένων» βουλήσεων, με καθυστερημένο καπιταλισμό και κράτος χωρίς ανεπτυγμένη βιομηχανική παραγωγή. Η αιτία γι' αυτό φαίνεται να είναι η μη-σχέση και ενασχόληση της χώρας και ιδίως της βιομηχανίας, με την επιστήμη. Αυτή η άποψη φαίνεται να αντανάκλα την ανάλυση ότι για να αλλάξει αυτή η συνθήκη, χρειάζεται ένας αντιαποικιακός αγώνας, με χαρακτηριστικό του να ξεπεραστούν τα σημεία

καθυστέρησης και ο ελληνικός λαός να γνωρίσει επιτέλους την τεχνικοεπιστημονική ανάπτυξη που του στέρησαν. Μια αντίληψη που αντανάκλα ότι η αιτία της ελληνικής υποανάπτυξης είναι η απόσταση της από την επιστήμη. Μια αντίληψη βαθιά προβληματική.

Χαρτογραφώντας τις κατασκευές εννοιών που συνέχουν τον νεωτερικό κόσμο, μιλήσαμε για την αναπαράσταση του σώματος ως έθνος υπό συνεχή απειλή. Μια επιστημονική αντίληψη που αφενός εθνικοποιεί το σώμα, αφετέρου φυσικοποιεί το έθνος. Η επιστήμη που μελετά την άμυνα του οργανισμού (ανοσολογία) παρουσιάζει το ανθρώπινο σώμα ως ένα *φυσικό* τρόπο περιγραφής του έθνους, ενισχύοντας τη θέση τόσο της επιστήμης όσο και του έθνους-κράτους στις ζωές των υπηκόων του. Το έθνος είναι μια αναπαράσταση, που αδυνατούμε να δούμε τους εαυτούς μας έξω από αυτήν. Δεν μπορούμε να φανταστούμε τη γέννηση ή το θάνατο του έθνους, καθώς εμφανίζεται ως κάτι το συνεχές και αναλλοίωτο μέσα στο χρόνο. Το αίσθημα του συνανήκειν –το ότι αποτελούμε κομμάτι του– νοηματοδοτεί επιπλέον την ύπαρξη μας. Το έθνος λοιπόν εμφανίζεται να συνδέεται με την υπόσταση μας και τη σώμα μας. Η ιεραρχική και ιεραρχημένη οικοδόμηση των αναπαραστάσεων για το σώμα δίνει με μια προσπάθεια διατήρησης της ακεραιότητας, της αριμείλειας και της καθαρότητας του έθνους-σώματος. Άμεση απόρροια των παραπάνω είναι αφενός η φυσικοποίηση των ιεραρχημένων κοινωνικών σχέσεων με όρους φύλου, φυλής, έθνους, σεξουαλικότητας και τάξης, αφετέρου η αναγκαιότητα αποδοχής των ρόλων και του σκοπού ως έχουν. Είναι γεγονός πως εντός συνόρων μιας εθνικής επικράτειας δεν θα γινόταν να κάνει ο καθένας/-μια ότι νομίζει όσον αφορά την άσκηση της επιστήμης. Με αυτή την έννοια, οι βιολογικές αναπαραστάσεις/μεταφορές δεν είναι απλές περιγραφές από την άποψη πως μας εγγαλούν να αναλάβουμε συγκεκριμένη δράση, να επιτελέσουμε διάφορους ρόλους, με συγκεκριμένο τρόπο.

Θάνατος: αντιλήψεις για την φθαρτότητα του ατόμου και του έθνους

Όπως ήταν αναμενόμενο, μια συζήτηση βασισμένη στην κριτική στο περιεχόμενο και στις λειτουργίες των επιστημών υγείας καθώς και στις αναπαραστάσεις για την ανθρώπινη σωματικότητα δεν θα μπορούσε να μην περιλαμβάνει ζητήματα αναστοχασμού γύρω από την έννοια του θανάτου και της φθαρτότητας σώματος.

Ζητήματα που τέθηκαν στις κουβέντες της προσούρας αφορούσαν την σημασία που φέρει ο “φυσικός” θάνατος στο σύγχρονο συλλογικό φαντασιακό και την σημασία που έχει η επίδραση των επιστημών στην θεμελιακή διάσταση της ανθρώπινης συνθήκης, την θνητότητα. Το κοινό επιχείρημα των λόγων γύρω από το θάνατο ακολουθούσε την εξής πορεία : ένας τρόπος να κλονιστεί η κυριαρχία της επιστήμης επί των ζώων μας είναι να κλονιστεί ο απόλυτος τρόμος γύρω από το θάνατο. Η κριτική και ο προβληματισμός γύρω από την αξίωση της φυσικής συνέχειας του ανθρώπου εντός της εθνικής κοινότητας συνδέεται, κατά την άποψη της ομάδας μας, άρρηκτα με την διαιώνιση του έθνους και της εθνικής ταυτότητας. Είναι ο πραγματικός, αλλά και ο συμβολικός ορίζοντας του θανάτου που κάνει δυνατή την ανάπτυξη ταυτοτικών δεσμών, που νοηματοδοτεί τον ατομικό βίο με βίους που έχουν προηγηθεί και βίους που θα ακολουθήσουν. Η αναπαραγωγή κάνει τα

υποκείμενα να αισθάνονται πως αποτελούν έναν ακόμα κρίκο στην αλυσίδα των γενεών πως μετέχουν ουσιαστικά σε κάτι που προηγείται κι έπεται της φθαρτής και περιορισμένης ζωής.

Πρέπει να αντισταθούμε στην αναγωγή του ανθρώπου σε κάποιου είδους βιολογικό προγραμματισμό, στη νομιμοποίηση μιας κάποιας προκαθορισμένης φύσης. Οι συλλογικές μορφές αγώνα πρέπει να απαντήσουν κριτικά στην επιστήμη και εμείς φιλοδοξούμε να συμβάλλουμε στην πορεία αυτή. Κλείνουμε την εισήγηση μας θέλοντας να υπογραμμίσουμε κάτι σημαντικό: Τα χαρακτηριστικά των εξουσιών και των μηχανισμών καταπίεσης δεν μένουν αναλλοίωτα μέσα στο χρόνο, μεταβάλλονται και προσαρμόζονται και αποκτούν διαφορετικό χαρακτήρα μέσα στην ιστορία. Και φυσικά αυτό ισχύει και για την επιστήμη. Το ότι όλα είναι κοινωνικά, άρα όλα είναι πολιτικά και άρα όλα είναι προϊόν των ανταγωνισμών εκκινεί την κριτική μας, δεν είναι το όριο της.

Ομάδα βιβλιοθήκης στην κατάληψη κτήματος Πραποπούλου

prapobooks@espiv.net

07.06.2019

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ⁴

Παρουσίαση των απόψεων της ομάδας βιβλιοθήκης

Α) Το πρώτο σημείο που θα θέλαμε να αποτυπωθεί είναι η σπουδαιότητα του λόγου. Μακριά από διπολισμούς ύλης-ιδεολογίας, δική μας αξίωση είναι να βλέπουμε τη δυνατότητα του λόγου να είναι και υλικός και υλικοποιητικός. Δηλαδή και να διαμορφώνει την ύλη και να διαμορφώνεται από αυτήν. Δεν υπάρχει ύλη χωρίς λόγο, ούτε λόγος μη υλικοποιητικός/υλικός. Ο λόγος είναι δράση, διαμορφώνει τα υποκείμενα και διαμορφώνεται από αυτά. Αφενός οι σχέσεις κυριαρχίας αποτυπώνονται και παράγονται εντός αυτού, αφετέρου οι απόπειρες αποδόμησής τους –αντίστοιχα– αποτυπώνονται και παράγονται σ’ αυτόν. Ο λόγος δεν είναι εκτός του πεδίου των ανταγωνισμών· τους συγκροτεί και συγκροτείται από αυτούς, τους αναδιαμορφώνει και αναδιαμορφώνεται από αυτούς. Αντίστοιχη, ωστόσο, είναι η σπουδαιότητα του πλαισίου μέσα στο οποίο εμφανίζεται και συγκροτείται ο εκάστοτε λόγος, πράγμα που σημαίνει πως ούτε πρέπει, ούτε μπορούμε, ούτε θέλουμε να απομονώσουμε το λόγο από το πλαίσιο εντός του οποίου εκφράζεται.

Β) Ένα δεύτερο σημείο εκκίνησης είναι η αναγκαιότητα κριτικής στον επιστημονικό λόγο των ‘σκληρών επιστημών’ και (πιο συγκεκριμένα) της βιολογίας, επειδή αυτές θεωρούνται αντικειμενική αποτύπωση της αντικειμενικής φύσης. Συγκεκριμένα, η γνώση της βιολογίας είναι αυτή που ερευνά (και μας ‘ενημερώνει’ στη συνέχεια για) τις δυνατότητες και τα όρια όσων είναι εγγεγραμμένα ανεξίτηλα στα σώματά μας (δηλαδή, στην ύπαρξή μας). Για εμάς, όμως, η βιολογία δεν είναι τα σώματά μας. Είναι ο κυρίαρχος λόγος για τα σώματά μας. Άρα, μας ενδιαφέρει να (κατα)δείξουμε τι είδους υποκείμενα συγκροτεί η βιολογία, ποια υποκείμενα αποκλείει, σε ποιες επιτελέσεις μας εγκαλεί.

Γ) Το τρίτο σημείο προκύπτει από τη σύνδεση/συναρμογή των δύο παραπάνω ‘θέσεων’: αυτό δεν είναι άλλο από το συμπέρασμα ότι η εξουσία δεν είναι μόνο καταστολή αλλά και παραγωγή (με θετικό πρόσημο) συγκεκριμένων λειτουργιών του σώματος. Κεντρικός φορέας αυτού του τύπου της εξουσίας είναι και οι επιστήμες, γεγονός που συνιστά έναν ακόμη λόγο για τον οποίο πρέπει να ξαναμπει στο ανταγωνιστικό κίνημα η κριτική στην επιστήμη.

Πιο συγκεκριμένα:

Στην ανοσολογία οι κοινωνικές διαφορές είναι εγγεγραμμένες στο χαρακτήρα των διάφορων κυττάρων του ανοσοποιητικού συστήματος.

Καταρχάς [ο λόγος της ανοσολογίας] κάνει μια βίαιη καταστροφή να φαίνεται συνηθισμένη, να φαίνεται αναγκαία σε επίπεδο καθημερινό – από τη στιγμή που υπάρχει ως δεδομένη η εικόνα ενός σώματος σε συνεχή πόλεμο, τίποτα πια δεν είναι αθώο. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, φυσικοποιούνται οι ιεραρχικές κοινωνικές σχέσεις, ακριβώς επειδή εμφανίζονται να υπάρχουν και σε σωματικό επίπεδο.

Από την πλευρά των επιστημόνων βιολόγων επιχειρήθηκε μια προσέγγιση σύμφωνα με την οποία η ανθρώπινη δράση και οι ανθρώπινες συμπεριφορές καθορίζονται από τη βιολογία στη βάση της αυτομεγιστοποίησης των γονότυπων των οργανισμών,

---

⁴ Το Παράρτημα αυτό αποτελείται από το δεύτερο σκέλος της εισήγησης της ομάδας βιβλιοθήκης στην εκδήλωση παρουσίασης της μπροσούρας που διοργανώθηκε στην κατάληψη Σινιάλο (16.12.2017). Το αναδημοσιεύουμε προκειμένου να υπάρχει μια πληρέστερη αποτύπωση των συζητήσεών μας.

γεγονός που αποτελεί εξελικτική τάση του ανθρώπινου είδους.⁵ Συνεπώς, όλα τα κοινωνικά φαινόμενα συνιστούν άμεση έκφραση ανθρώπινων ενορμήσεων και προδιαθέσεων (που εδράζονται σε ατομικό επίπεδο), με χαρακτηριστικότερο όλων την επιθετικότητα. Οι προδιαθέσεις αυτές έχουν διαμορφωθεί φυλογενετικά (δηλαδή, μέσω της εξελικτικής σύνδεσης ανάμεσα στα διάφορα είδη). Αυτός είναι ο δυτικός λόγος που έχει τη βιολογία ως θεμέλιο της ανθρώπινης ατομικότητας. Είναι συνέχεια του κοινωνικού δαρβινισμού του 19ου αιώνα που ανάγει τα κοινωνικά φαινόμενα στις ανάγκες της προσαρμογής στις πιέσεις της φυσικής επιλογής. Από τον Δαρβίνο μέχρι τους Μαρξ και Ένγκελς υπάρχουν ιδεολογικές καταβολές και χρήσεις εννοιών όπως ‘ο αγώνας για επιβίωση’.

Η Martin εισάγει τέσσερα σημεία που καταδεικνύουν τη σύνδεση έθνους-κράτους με την ανοσολογία:

i) Υποστηρίζει ότι εκτός από τη μεταφορά του πολέμου ενάντια σ’ έναν εξωτερικό εχθρό, τόσο στις εκλαϊκευμένες αναπαραστάσεις όσο και στις επιστημονικές, κυριαρχεί και η εικόνα του σώματος ως αστυνομικού κράτους (με “αποδεικτικά ταυτότητας” των κυττάρων) στο οποίο υπάρχουν ειδικές μονάδες που σκοτώνουν τους δήθεν “εισβολείς”.

ii) Αναδεικνύει μια εθνοκρατική και επιστημονική γενεαλογία που ξεκινά από τη σύνδεση με την κεντρικότητα της επικοινωνίας στην ταυτότητα ενός έθνους-κράτους, για να περάσει στην εσωτερική ομοιογένεια του σώματος (όπως και του έθνους-κράτους) που την υπερασπίζονται μεμονωμένα κύτταρα.

iii) Τονίζει το ρόλο της εκπαίδευσης από την οποία περνούν ομάδες κυττάρων προκειμένου να μπορούν να διακρίνουν τον εαυτό από το μη-εαυτό, ενώ σημαντική θέση κατέχει και το γεγονός πως κάθε σώμα όπως και κάθε έθνος-κράτος έχει (περι)ορισμένη επικράτεια.

iv) Τέλος, η σύνδεση του έθνους-κράτους με το σώμα αποτελεί άμεση αντανάκλαση του ότι οι εσωτερικές ιεραρχίες (και η ενίσχυση/διατήρησή τους) είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία του έθνους-κράτους μεν, καταστατικό στοιχείο του εσωτερικού καταμερισμού εργασίας ανάμεσα στα διάφορα μέρη του σώματος δε.

Η δική μας προσθήκη στα παραπάνω είναι αφενός σε σχέση με την ομοιογένεια αφετέρου αναφορικά με την κεντρικότητα του ατόμου. Η εσωτερική ομοιογένεια περιλαμβάνει έμφυλους καταμερισμούς εργασίας εντός της εθνικής κοινότητας, οι οποίοι εδράζονται στην ταύτιση της θηλυκότητας με την αγνότητα και την αναπαραγωγή και της αρρενωπότητας με την επιθετικότητα και την παραγωγή. Το συνεχές πάνω στο οποίο βρίσκονται οι εν λόγω κατηγορίες είναι ιεραρχικά διαμορφωμένο ενώ το διακύβευμα είναι πάντα η ακεραιότητα και η αρτιμέλεια του έθνους-σώματος, το να παραμείνει αμόλυντο. Την ίδια στιγμή, αυτό το έθνος-σώμα αποτελείται από αυτονόητες και αυτόνομες υπάρξεις (τα μεμονωμένα άτομα-κύτταρα) που επιτελούν συγκεκριμένους ρόλους. Οι ρόλοι αυτοί ανάγονται στις βασικές λειτουργίες των κυττάρων-ατόμων και υπάγονται στο σώμα-σύνολο –απηχώντας με τον τρόπο αυτό το φιλελεύθερο αφήγημα της οικειοθελούς ένταξης των μεμονωμένων ατόμων στη σκέπη του εκάστοτε έθνους-κράτους. Καταδεικνύεται, λοιπόν, ότι η επίκληση σε μια (υποτιθέμενη) φύση δεν εξηγεί τη φύση· αντίθετα, νομιμοποιεί το κοινωνικό και πολιτικό σύστημα οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων

---

⁵ Βλ. σχετικά το Richard Lewontin, 2000, *Η βιολογία ως ιδεολογία: το δόγμα του DNA*, Αθήνα.

στα πλαίσια του οποίου η επίκληση στη φύση θεωρείται απαραίτητη, ‘λογική’ ή ευκαταία.

Παρουσίαση των διαφωνιών μας με το κείμενο της Martin

- **Κριτική στην επιστήμη και τις θετικές εικονοποιίες**

Η πρώτη διαφωνία προκύπτει αναφορικά με τις θετικές εικονοποιίες που εμφανίζονται από τη Martin ως στόχος προς επίτευξη. Αφενός, αυτό κρίνουμε ότι συμβαίνει προκειμένου να διατηρηθεί το κύρος και η εγκυρότητα του επιστημονικού λόγου ως τέτοιου. Αφετέρου, οποιαδήποτε αλλαγή των αναπαραστάσεων απομονώνεται από τον τρόπο με τον οποίο προκύπτει και από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται δεν μπορεί παρά να ισχυροποιεί τις σχέσεις εξουσίας. Έτσι, αντί για ‘θετικές αναπαραστάσεις’ –δηλαδή, αντί για μια αντίληψη ότι μπορεί να υπάρξει μια βιολογία/επιστήμη, είτε ουδέτερη είτε καλύτερη, απλά και μόνο επειδή δεν θα είναι ‘αστική’, αλλά αναρχική, σοσιαλιστική κλπ– εμείς θεωρούμε πως αυτό που μας λείπει είναι ένα σώμα συλλογικών αρνήσεων. Η αναγκαιότητα κριτικής στην επιστήμη, προκύπτει από το πώς την αντιλαμβανόμαστε τις επιστήμες, τη γενεαλογία τους, τις σχέσεις εξουσίας που αναπαράγουν. Η επιστήμη, για εμάς, είναι μια συστηματοποίηση των σχέσεων εξουσίας που εκφέρεται από θέσεις ηγεμονικές. Εγγυητές της εγκυρότητας των επιστημών είναι αφενός το κράτος –μέσω των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων– αφετέρου οι ίδιες οι επιστήμες –μέσω ενός αυτοτροφοδοτούμενου κύκλου εργασιών και ενός λόγου που επικυρώνει τον εαυτό του (ακόμη και όταν τον αμφισβητεί). Από την άλλη μεριά, το ιστορικό του βάθος (από το 16^ο αιώνα μέχρι και σήμερα), αναδεικνύει πως ο επιστημονικός λόγος δεν είναι ένας απλός μάντας μεταβίβασης· αντίθετα, αναδομεί και αναδιατάσσει, βαθαίνει και οξύνει τα περιεχόμενα των σχέσεων εξουσίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα –που τα αντλούμε από την εισαγωγή στην έκδοση που επιμεληθήκαμε– είναι αφενός η διαφοροποίηση των σωμάτων με όρους αντρικής και γυναικείας γενετήσιας βιολογίας που ξεκίνησε να εμφανίζεται το 16^ο αιώνα (βλ. Laqueur, Κατασκευάζοντας το φύλο και Martin, *The Woman in the body*) αφετέρου η παθητικότητα/επιθετικότητα του ωαρίου που δεν αλλάζει τη σεξιστική αναπαράσταση για τις γυναίκες, καθώς δεν γίνονται ποτέ εμπρόθετα υποκειμένα (Martin, “Ωάριο και σπερματοζώαριο”).

Αντίστοιχα, τα πρώτα εργατικά κινήματα μακράν του να αμφισβητήσουν έμπρακτα την επιστήμη υιοθέτησαν σε πολλές πτυχές το λόγο της. Από τους ‘φυσικούς νόμους της επιστήμης’ και την ‘πρόοδο’ που επενδύονταν τότε με μαρξιστικά τότε με καπιταλιστικά ‘ρούχα’ και από την υιοθέτηση των δαρβινικών επιχειρημάτων από σοσιαλιστικές τάσεις του εργατικού κινήματος μέχρι την απόπειρα επιστημονικής θεμελίωσης της αλλοτρίωσης της ‘ανθρώπινης φύσης’ από τον καπιταλισμό, οι επιστήμες θεωρούνταν πως θα διατηρηθούν κατά τη διάρκεια μιας επανάστασης ως τέτοιες. Έπρεπε να περάσει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, η ευγονική να συνδεθεί με τους ναζί (και να αποκρυφθεί η ιστορική της εγκαθίδρυση στις η.π.α.), αλλά κυρίως να ανθίσουν τα κινήματα των γυναικών, των γκέι/λεσβιών, των μαύρων –δηλαδή, όλων εκείνων των υποκειμένων που η καταπίεσή τους ντυνόταν με μανδύα φυσικοποίησης σε καθημερινό επίπεδο. Η επιστήμη αναδύθηκε μέσα από τους αγώνες αυτών των συλλογικών υποκειμένων ως πειθάρχηση σωμάτων και παραγωγή αποκλεισμών, ως ένα σώμα σχέσεων εξουσίας που παράγει και επικυρώνει έμφυλες αναπαραστάσεις και εναντίωση στ@ς ‘εθνικά άλλ@ς’.

- **Κριτική στην αντίληψη για αφηρημένα σώματα**

Ένα δεύτερο σημείο κριτικής σε άμεση σύνδεση με το πρώτο αφορά τον τρόπο με τον οποίο περιγράφει η ίδια η Martin τα σώματα. Η Martin μιλάει (και αυτή) για το σώμα *αφηρημένα* (αφού αναφέρεται στο λόγο της ανοσολογίας γι' αυτά), ενώ τα κινηματικά υποκείμενα μίλησαν για τα σώματά τους *συγκεκριμένα*. Ακριβώς επειδή, όπως είπαμε και νωρίτερα, τα κινήματα των γυναικών, των Igbt, των ψυχικά πασχόντων έπρεπε να αντιπαρατεθούν με τη φυσικοποίηση. Ένα από τα εργαλεία που χρησιμοποίησαν για να απο-ουσιοποιήσουν τη διαφορά ήταν το να μιλήσουν για τους εαυτούς και τις εαυτές τους συγκεκριμένα: τις ανάγκες, τις επιθυμίες, τις αντιφάσεις, τους αποκλεισμούς, τα σώματα. Αυτή η συγκεκριμενοποίηση της υλικότητας οικοδόμησε τις πολιτικές αντιπαραθέσεις τόσο με τις συστημικές σχέσεις εξουσίας όσο και με τον επιστημονικό λόγο. Αυτές οι δύο κριτικές στη βιολογία είναι συμπληρωματικές.

- **Κριτική στον εθνικισμό της ανοσολογίας**

Η παρομοίωση του σώματος με ένα έθνος-υπό-συνεχή-απειλή, τα αποδεικτικά ταυτότητας, οι ειδικές μονάδες καταστολής που εκπαιδεύονται από ειδικούς φορείς, η κεντρικότητα της επικοινωνίας μέσω μιας κοινής γλώσσας, τα μεμονωμένα κύτταρα που 'παραχωρούν τις ελευθερίες τους' στο σώμα έθνος-κράτος, οι εξωτερικοί εχθροί που απειλούν την ομοιογένεια του σώματος, η περιορισμένη επικράτεια του σώματος-έθνους, οι εσωτερικές ιεραρχίες και ο εσωτερικός καταμερισμός εργασίας που λειτουργούν για το καλό του οργανισμού· όλα τα παραπάνω συγκροτούν μια επιστημονική αντίληψη που αφενός εθνικοποιεί τα σώματα, αφετέρου φυσικοποιεί το έθνος. Η άμυνα του οργανισμού απέναντι σε εξωτερικούς εχθρούς (και η επιστήμη που την μελετά) παρουσιάζει, δηλαδή, το σώμα ως ένα 'φυσικό' τρόπο περιγραφής του έθνους ενισχύοντας τη θέση τόσο της επιστήμης όσο και του έθνους-κράτους στις ζωές των υπηκόων του.

Οι δύο παραπάνω σχέσεις εξουσίας που αντικατοπτρίζονται και παράγονται και μέσα στους επιστημονικούς λόγους της ιατρικής και της ανοσολογίας αντίστοιχα, θεωρούμε ότι συναρθρώνονται μέσα από:

α) την **εμφυλοποίηση** της ιεραρχίας (όπου οι κυτταρικές λειτουργίες και οι φορείς τους παίρνουν τη θέση των αρρενωπών και των θηλυκοποιημένων υποκειμένων), και

β) τη **φυλετικοποίηση** της ιεραρχίας (όπου χρησιμοποιείται ο κανιβαλισμός ως ένδειξη της φυλετικής και ταξικής κατωτερότητας μεταξύ των κυττάρων-που-αμύνονται, άρα και των κοινωνικών υποκειμένων).

Όπως αναφέραμε πριν, «η εσωτερική ομοιογένεια περιλαμβάνει έμφυλους καταμερισμούς εργασίας εντός της εθνικής κοινότητας, οι οποίοι εδράζονται στην ταύτιση της θηλυκότητας με την αγνότητα και την αναπαραγωγή και της αρρενωπότητας με την επιθετικότητα και την παραγωγή.» Την ίδια στιγμή η εθνική ομοιογένεια αναζητά και τα υποτελή υποκείμενα με όρους φυλής που θα κάνουν τη 'βρώμικη' (και καθόλου ηρωική) δουλειά. Η ιεραρχική και ιεραρχημένη οικοδόμηση αυτών των κατηγοριών δένει με την αγωνιώδη προσπάθεια διατήρησης της ακεραιότητας, της αριμείας και της καθαρότητας του έθνους-σώματος. Άμεση απόρροια των παραπάνω είναι αφενός η φυσικοποίηση των ιεραρχημένων κοινωνικών σχέσεων με όρους φύλου, φυλής, έθνους, σεξουαλικότητας και τάξης, αφετέρου η αναγκαιότητα αποδοχής των ρόλων και του σκοπού ως έχουν. Με αυτή την έννοια, οι βιολογικές αναπαραστάσεις/μεταφορές δεν είναι απλές περιγραφές **και**

από την άποψη πως μας εγκαλούν να αναλάβουμε συγκεκριμένη δράση, να επιτελέσουμε διάφορους ρόλους με συγκεκριμένο τρόπο.

Αυτό που θέλουμε να υποστηρίξουμε εδώ είναι ότι η αναγκαιότητα κριτικής στο έθνος γενικά (ως μορφή και περιεχόμενο οργάνωσης των κοινωνικών δεσμών) πρέπει να κατευθύνεται συγκεκριμένα στο ελληνικό για να αντιληφθούμε και να αντιπαρατεθούμε με τις/στις συγκεκριμένες συναρθρώσεις του. Το δικό μας (πολιτικό) ενδιαφέρον εστιάζει στο έθνος-κράτος λόγω της συγκυρίας που διανύουμε όπου το έθνος επανεμφανίζεται ως εκείνη η κοινότητα στην οποία (πρέπει να) ανήκουμε σε συνδυασμό με την ένταση της αναζήτησης για ένα στιβαρό κράτος ως μορφή οργάνωσης των πολιτικών σχέσεων. Η ένταση της συσπείρωσης γύρω από το έθνος-κράτος δεν αφήνει απ' έξω τις κοινωνικές σχέσεις του φύλου, της φυλής, της κοινωνικής τάξης και της σεξουαλικότητας. Ο εξέχων ρόλος που παίζουν όλες οι παραπάνω σχέσεις στην κατασκευή του έθνους, της εθνι(κιστι)κής ιδεολογίας και της εθνικής ταυτότητας εμφανίζεται στον έλεγχο πάνω στην αναπαραγωγή, στην αύξηση της ετεροσεξιστικής βίας, στους πολλαπλούς αποκλεισμούς των εθνικά 'άλλων', στο милитарισμό, στην οικοδόμηση της ανδρικής ταυτότητας στη βάση της ετεροφυλοφιλίας και στην απαίτηση για ήρωες-προστάτες.

Αρκετές πτυχές του παραπάνω επιχειρήματος θεωρούμε πως φωτίζονται μέσα από το βίντεο με τα αποσπάσματα από τις ομιλίες των κομμάτων, με αφορμή το πρόσφατα ψηφισμένο νομοσχέδιο για την (αλλαγή) ταυτότητα(ς) φύλου [Οκτώβρης 2017]. Με αφορμή τα όσα αναφέρει η Μάρτιν για τις αναπαραστάσεις που χρησιμοποιεί η βιολογία, έχουμε υποστηρίξει ότι η βιολογία δεν χρησιμοποιείται απλά πολιτικά, αλλά είναι η ίδια δομημένη πολιτικά ως τέτοια, ως φυσική επιστήμη. Η φυσικοποίηση της σύγχρονης κρατικής εξουσίας εκ μέρους της βιολογίας και, αντίστροφα, η εγγύηση που παρέχει το σύγχρονο κράτος στην επιστήμη ως του αδιαμφισβήτητου εγγυητή της αλήθειας συγκροτούν μια διπλή αμφίδρομη διαδικασία που μεταξύ άλλων συμβάλλει στην πολιτική συγκρότηση της βιολογίας. Το μονταρισμένο βίντεο που δείξαμε παραπάνω επιδιώκουμε να συμβάλλει στη διάλυση του μύθου, σύμφωνα με τον οποίο μπορεί να υπάρξει 'καθαρή' αντικειμενική επιστήμη. Μύθος τόσο διαδεδομένος, ακόμα και στους κύκλους μας, όσο και αυτός περί ενός ανορθολογικού κράτους. Η συζήτηση για την ταυτότητα φύλου είναι από μόνη της σύνθετη, πόσο μάλλον και εν τη απουσία των ίδιων των υποκειμένων που τους/τις αφορά άμεσα, και σε καμία περίπτωση δεν εξαντλείται με την προβολή ενός βίντεο. Παρόλα αυτά, θα θέλαμε να αναδείξουμε το καθόλου τυχαίο γεγονός ότι η σύζητηση για το φύλο υποχρέωσε κάθε πολιτική φράξια που εκπροσωπεί την εξουσία μέσα στο ελληνικό κοινοβούλιο να κάνει αυτή τη σύνδεση ανάμεσα στη φύση και επιβεβαίωση των θεμελίων του σύγχρονου κράτους αναδεικνύοντας την κεντρικότητα του εκ γενετής 'δικαιώματος του ατόμου στον αυτοκαθορισμό' και των 'φυσικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων' στη διεξαγωγή της πολιτικής συζήτησης μεταξύ των κυρίαρχων. Βιολογία, φύση, δικαιώματα, άτομο, κράτος: κρίκοι του πολιτικού που στοιχειώνουν ακόμα και σήμερα τις όποιες δικές μας ανατρεπτικές απόπειρες, οι οποίες δεν θα μπορούσαν παρά να εκκινούν από τις συγκεκριμένες επιθυμίες των συγκεκριμένα θνητών σωμάτων μας.⁶

Τα αποσπάσματα αυτά αναδεικνύουν την επιστημονική γνωμοδότηση ως την αναγκαία εκείνη συνθήκη που θα καθορίσει την νομική κατοχύρωση ενός εθνικού υποκειμένου. Βλέπουμε, δηλαδή, ότι η ιδιότητα του πολίτη (πρέπει να) θεμελιώνεται εξ αρχής σε βιολογικά κριτήρια –που καθορίζονται είτε από γιατρούς είτε από

---

⁶ Ακριβώς υπό αυτό το πρίσμα, όσα ακολουθούν δεν συνιστούν κριτική στα τρανς άτομα που επιδιώκουν να βελτιώσουν τις συνθήκες της ζωής τους. Αντίθετα, θέλουμε να τονίσουμε την πραγματική τους αορατότητα μέσα στη συζήτηση αυτή.

ψυχίατρους. Την ίδια στιγμή βλέπουμε ότι το ελληνικό έθνος παραμένει η κοινότητα εκείνη που καλείται να υπερασπιστεί τον εαυτό της. Οι τρόποι υπεράσπισης είναι δύο: από τη μια μεριά, έχουμε όσους βασίζονται στο αναλλοίωτο της ελληνικής φύσης, του ξεκάθਾਰου διαχωρισμού ανάμεσα στους ρόλους που πρέπει να επιτελούν οι (έλληνες) άντρες και οι (ελληνίδες) γυναίκες. Η φύση είναι αυτή που διαχωρίζει τους έλληνες από όλους τους άλλους, τους άντρες από τις γυναίκες. Κι επειδή το κράτος και η κοινωνία θεμελιώνονται στη φύση, πρέπει να επιβεβαιώνουν τη φύση μέσα στους νόμους.⁷

Από την άλλη μεριά, έχουμε τα ατομικά ανθρώπινα δικαιώματα, την παράδοση «του διαφωτισμού και του ορθού λόγου» όπως έχουμε μάθει να την ονομάζουμε. Η αφήγηση αυτή περιλαμβάνει αφενός την αυτονόητη ύπαρξη των μεμονωμένων ατόμων που παραχωρούν την εξουσία στο κράτος δικαίου αφετέρου την οικουμενικότητα του 'ανθρώπου' ως εκείνη που τίθεται πέρα από τις σχέσεις εξουσίας. Άρα, άνθρωπος δεν γίνεται κάποιος αλλά είναι. Και για να προστατευτούν τα φυσικά ατομικά του δικαιώματα πρέπει να επικυρωθούν από το κράτος του οποίου είναι υπήκοος.

Στα πλαίσια του πρόσφατου νομοσχεδίου για την ταυτότητα φύλου, είδαμε να επιστρατεύονται ταυτόχρονα ο γενικός νόμος και το προνόμιο επικυρώνοντας μια αντίληψη για το ατομικό υποκείμενο των δικαιωμάτων που το θεωρεί αφηρημένη όμοια μονάδα, άρα συγκρίσιμο ταυτόχρονα με όλα τα άλλα, και ταυτόχρονα αναπόσπαστο από την ομάδα προέλευσής του, και κατά συνέπεια μη συγκρίσιμο με τα άλλα. Έτσι, οι ανάγκες και τα συμφέροντα των τρανς ή/και των ίντερσεξ αντιμετωπίζονται εξαρχής ως απόρροια κάποιας «διαφορετικής» φύσης ή ουσίας, η οποία επιβάλλει ιδιαίτερα δικαιώματα και καθήκοντα. Συγκροτείται ένας μηχανισμός νομιμοποίησης –χωρίς τα προνόμια να έρχονται σε αντίφαση με την αρχή της οικουμενικότητας– ο οποίος διασφαλίζει ότι η ανισότητα των τρανς και των ίντερσεξ θα μείνει πολιτικά αόρατη ακόμη κι αν είναι πλήρως ενταγμένοι/ενταγμένες νομικά. Η στιγμή συμπερίληψης των τρανς ατόμων στην εθνική-κρατική κοινότητα είναι η στιγμή που ξεπλένεται η τρανσφοβία του ελληνικού κράτους και της κοινωνίας του.⁸

Ακριβώς γι' αυτούς τους λόγους, θεωρούμε πως το να μιλάμε γενικά και αόριστα ενάντια στους εθνικισμούς δεν αποτελεί πλέον αιχμηρή στρατηγική. Ειδικά σε μια περίοδο όπου οι ακροδεξιοί λόγοι για το έθνος επενδύονται με το χαρακτήρα του αναλλοίωτου, καθαρού και διαχρονικού πολιτισμού, οι ριζοσπαστικές πρακτικές χρειάζεται να εξετάζουν το συγκεκριμένο και την ιστορία/γενεαλογία του, για να μπορούν να κρίνουν πώς αυτό το συγκεκριμένο εντάσσεται στη μεγαλύτερη εικόνα. Μιας που η συγκεκριμενοποίηση από-ουσιοποιεί το έθνος. Στην ελληνική περίπτωση μπορούμε να διακρίνουμε τη συγκρότηση της εθνικής κοινότητας πάνω σε πολιτισμικά χαρακτηριστικά, όπως η γλώσσα και η θρησκεία. Χαρακτηριστικά που χρησιμοποιήθηκαν για να ομογενοποιηθεί ο πληθυσμός και να περιθωριοποιηθούν οι κοινότητες των εθνικά 'άλλων' όπως ήταν μη ελληνόφωνοι πληθυσμοί, οι εβραίοι, οι μουσουλμάνοι. Την ίδια στιγμή, η επέκταση του ελληνικού κράτους (από το 1830 μέχρι το 1922) βασίστηκε, με τη σειρά της, στην υποτίμηση των πληθυσμών των αντίπαλων κρατών· υποτίμηση που στηρίχτηκε στα προαναφερθέντα πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Η ιστορικότητα αυτής της συγκρότησης, όμως, δεν είναι κάτι που αφορά μόνο το παρελθόν. Η παρανομοποίηση των μεταναστ(ρι)ών ήδη από τη

⁷ Χρησιμοποιούμε επίτηδες το αρσενικό γραμματικό γένος, για να δείξουμε πως ήδη από την αρχή η λέξη 'άνθρωπος' αποκλείει όλα τα μη αρρενωπά υποκείμενα. Μπακ του δε μπέσις, που λένε...

⁸ Για την καταγωγή [sic] αυτού του επιχειρήματος για την οικουμενικότητα και τη μερικότητα των δικαιωμάτων στον τρόπο που συναρθρώνονται στους νόμους του κράτους, βλ. Βαρίκα Ε. (2009), *Για μια πολιτική γραμματική του φύλου*, μτφ. Πελαγία Μαρκέτου, Αθήνα: Πλέθρον.

δεκαετία του '90 έδωσε ακόμη περισσότερο τα υλικά συμφέροντα με την εθνικιστική ιδεολογία. Οι υποτιθέμενα συνεκτικοί δεσμοί του έθνους, ο διαχρονικός 'ελληνικός πολιτισμός' συγκροτούν μια συνέχεια: ο πολιτισμός, όπως το αίμα, γίνεται αντιληπτός τόσο ως διαχρονικός και αναλλοίωτος όσο και ως εθνικός. Ως 'φυσικά ελληνικός' με μια φράση. Αυτή η έννοια του 'πολιτισμού' –που περιλαμβάνει τόσο τους ανθρώπους όσο και τον ίδιο τον τόπο, το φυσικό περιβάλλον– είναι κεντρική τόσο στο λόγο της ακροδεξιάς όσο και στον κυρίαρχο εθνικό λόγο. Η έννοια αυτή αποτελεί το εργαλείο εκείνο μέσω του οποίου η ελληνικότητα γίνεται ουσία –αφενός περιφρουρώντας την εθνική κοινότητα, αφετέρου παρέχοντας το νομιμοποιητικό πλαίσιο αλλά και τα κίνητρα για την εκμετάλλευση των 'άλλων'. Το ερώτημα που τίθεται, δηλαδή, είναι με ποιους άλλους τρόπους φυσικοποιείται το έθνος κράτος (βλ. μητέρα πατρίδα).

- **Κινηματικά εργαλεία**

Το τελευταίο σημείο που τίθεται από εμάς αφορά τα κινηματικά εργαλεία και τις πιθανές αξίες χρήσης τους. Η διαφωνία μας έχει να κάνει με το ότι η Martin εμμένει σε μια κριτική των αναπαραστάσεων που αφήνει κάπως απ' έξω το κομμάτι της ιστορικότητας των αναπαραστάσεων αυτών. Παρότι κατανοούμε ότι σε ένα άρθρο δεν μπορείς να πεις τα πάντα, αυτό το λέμε για να δείξουμε ότι για εμάς είναι σημαντική η συνάρθρωση των πολιτικών μας εργαλείων: δηλ, τόσο της ιστορίας όσο και της συγκεκριμένης ανάλυσης του λόγου. Στο κείμενο της Martin, και εκκινώντας από την πολιτική θέση της ανατροπής των κυρίαρχων σχέσεων, βλέπουμε τη χρήση δύο κινηματικών εργαλείων: την ιστορικοποίηση και την ανάλυση των λόγων. Η συμπληρωματικότητα και η αλληλοϋποστήριξη των εργαλείων αυτών αναδεικνύει τη συμβατότητα των θεωρητικών εργαλείων που χρησιμοποιούμε: τη «φεμινιστική», «αντεθνική» και «ταξική» σκοπιά από τη μια, τη ανάλυση λόγου, η συζήτηση περί αναπαραστάσεων, η σχέση γνώσης και εξουσίας κ.α. από την άλλη.

Η Martin στο κείμενό της παρουσιάζει την ιστορικότητα της ανοσολογίας, χωρίς ωστόσο να επεκταθεί στη σημασία της και στο κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου εμφανίστηκε ως διακριτό πεδίο. Γράφει, συγκεκριμένα, πως: «Η ανοσολογία είναι μια πρόσφατη επιστήμη που πρόσφατα θεσμοθετήθηκε. Μολονότι αυτού του είδους οι οντότητες όπως τα μακροφάγα, τα λεμφοκύτταρα, τα αντισώματα και τα αντιγόνα είχαν εντοπιστεί νωρίτερα, δεν ήταν παρά μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 που η έννοια του ανοσοποιητικού συστήματος ως τέτοιου υπήρξε. Μόνο τότε τα μακροφάγα, τα λεμφοκύτταρα και άλλα κύτταρα αρχίζουν να θεωρούνται ως μέρος ενός αμοιβαία αλληλεπιδρώντος, αυτορρυθμιζόμενου, συνολικού σωματικού συστήματος. Σε γενικές γραμμές ήταν τη δεκαετία του 1970 που τμήματα της ανοσολογίας εμφανίστηκαν σε αμερικάνικα ή άλλα πανεπιστήμια. Δημοφιλείς απεικονίσεις των λειτουργιών του ανοσοποιητικού συστήματος άρχισαν μόνο μετά από εκείνη την περίοδο και αυξήθηκαν σταδιακά μόνο από τη δεκαετία του 1980. Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι το σύγχρονο έθνος-κράτος υπάρχει για πάνω από εκατό χρόνια, ίσως δεν προκαλεί καν ιδιαίτερη έκπληξη ότι τέτοια εικονοποιία πρέπει να ενσωματωθεί από μια επιστήμη που αναπτύσσεται. Θα μπορούσε επίσης να φανεί ότι δεν θα υπάρχει καμία ιδεολογική "εργασία" για τέτοιες εικόνες, από τη στιγμή που οι μορφές που αντανakλούν είναι ήδη τόσο καλά εδραιωμένες ώστε να μην επιδέχονται αμφισβήτηση.»

Εν κατακλείδι, αυτό που θέλουμε να υποστηρίξουμε είναι:

1) πως το εργαλείο της ιστορικότητας των εννοιών και των αντιλήψεων είναι πολύ χρήσιμο από κινηματική σκοπιά για να κατανοήσουμε τις συνθήκες εντός των οποίων έλαβε χώρα η συγκρότηση των επιστημονικών πεδίων. Για να κατανοήσουμε (και να

αντιπαρεθεθούμε με) τους αποκλεισμούς που συνεπαγόταν η εγκαθίδρυση και η ισχυροποίηση των επιστημών που σήμερα η κριτική σ' αυτές φαντάζει αδιανόητη.

2) από την ίδια σκοπιά, οι αναπαραστάσεις και ο λόγος που κατασκευάζει τα υποκείμενα με συγκεκριμένα περιεχόμενα δεν είναι τυχαίες ούτε απλώς λειτουργιστικές. Αντίθετα, αναδεικνύουν την ιστορική συγκυρία μέσα στην οποία κυριάρχησαν και τις διασυνδέσεις μεταξύ των πλεγμάτων/σχέσεων/συστημάτων εξουσίας.

Ομάδα βιβλιοθήκης κατάληψης (κτήματος) Πραποπούλου

prapobooks@espiv.net